

שאלה: אני אלמן וגר בפתח-תקוה. ביום ששי, בערך בשעה 10:30 בבוקר נודע לי כי נפטר ראש הישיבה של אותה ישיבה שם למדתי בצעירותי. אבל הלווית המת בירושלים. אם אסע לשם, ואפילו רק ללכת ד' אמות אחרי הארון, ולחזור שוב באוטובוסים לפתח תקוה, לא אגיע בזמן להכין צרכי שבת בהרחבה כמו שאני רגיל. זה היה בחורף כאשר שבת נכנסת מוקדם. לא אוכל להכין "חמין" ["טשולנט"], לא אוכל לצלות נתחי הבשר ועוד. ולקנות מאכלים "קטרינג" מהמסעדות, אין לזה אותו טעם טעים. אני שואל מה עדיף, לקיים עונג שבת או לתת כבוד למת? המעשה כבר היה ולא אגיד לך מה עשיתי. רק רציתי לדעת אם עשיתי את הנכון.

תשובה: הרב עובדיה יוסף ("חזון עובדיה" על שבת, חלק ראשון עמ' ב ואילך) מוכיח כי עונג שבת היא מצוה מהתורה [עכ"ל]. לעומת זאת, הלווית המת היא מצוה מדרבנן (רמב"ם, הלכות אבלות פרק יד הלכה א) "מצוה מדבריהם". לכן ודאי עדיף שתכין לך עונג שבת בכל הממלכתיות והשפע. כדברי רמב"ם בהלכות שבת, פרק ל הלכה ז:

"איזה הוא עונג זה שאמרו חכמים? שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבושם לשבת, הכל לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח. ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק [=תבשיל אחד] וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה 'עונג שבת', ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת..."

לעומת זאת, בענין ההשתתפות בהלווית המת, אמנם כתוב בגמרא (כתובות יז, א) כי מי שלימד תורה לאחרים, אין מספר לכמה אנשי ראויים ללוות אותו לקבורה, אפילו שש מאות אלף, שיבואו כולם! אבל זה נאמר למי שנמצא אז באותו העיר שם עורכים קבורת המת. ודאי אינך חייב לנסוע לעיר אחרת שם להשתתף.

ועוד ענין גדול. חז"ל לימדו **"כל הרואה המת"** ואינו מלווה עובר משום לועג לרש" (ברכות יח, א). דייק כאן הנצי"ב דיוק נפלא. מדוע חז"ל נסחו דבריהם "כל הרואה"? וכי לא די אם יבואו ויגידו לו? [דבריו בספרו "מרומי שדה" על הסוגיא ההיא, וכן דבריו על שאילתות דר' אחאי גאון תחילת שאלה י"ד]. לכן מה שנוהגים בימינו להכריז בעיר ע"י אוטו עם רמ-קול הנוסע ומפרסם שפלוני מת והקבורה בשעה זו וזו, אין שום חובה לבוא ולהשתתף. וכן אם רואים מודעות-קיר או בעיתון להודיע כי פלוני מת, אין שום חובה לבוא לקבורה. רק מי שרואה את הארון של המת, או נניח בדוחק, הרואה את המכונית המובילה את ארונו של המת. וגם אז אין חייבים אלא ללכת ד' אמות [=שני מטר] אחרי המת, ולא חייבים ללוותו עד לבית הקברות.

ולכן פשוט וברור שעונג שבת שלך עדיף מלנסוע לירושלים ללוות את המת, אפילו אם הרב היה אדם גדול ומפורסם בתורה. הרב שמשון רפאל הירש היה תמיד מחנך שעלינו לכוף את דעתנו לקיים דברי חז"ל, ולא ליצור דברי תורה חדשים לפי שקלנו האנושי. מי אנחנו שנוכל קבוע מה השם ית' רוצה? צריכים ללכת אחרי דברי חז"ל, שהם היו בעלי המסורת [תורה שבעל פה] מאז סיני.